

Archeologische begeleiding (protocol
opgraven)

**De Vluchtheuvel, Bleiswijk
Gemeente Lansingerland**

IDDS Archeologie rapport 1874

Colofon

Projectnummer	46901015
OM-nummer	3981997100
In opdracht van	Aannemersbedrijf van der Lecq en Droogers
Auteur	B.A. Corver
Redactie	P.A. van den Bos
Versie	3.0
Status	definitief

Goedkeuring

P. Kloosterman	Gemeente Lansingerland	02-05-2016	
----------------	---------------------------	------------	--

© IDDS Archeologie
Noordwijk, mei 2016
ISSN 2212-9650

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

NOORDWIJK (hoofdkantoor)

's-Gravendijckseweg 37
Postbus 126
2200 AC Noordwijk

T 071 - 402 85 86
info@idds.nl
www.idds.nl

VEENENDAAL

T 0318 - 69 00 22

BREDA

T 076 - 548 66 20

HOOGVEEN

T 0528 - 72 22 29

SEVENUM

T 077 - 467 05 86

www.idds.nl

SAMENVATTING:

In opdracht van Aannemersbedrijf van der Lecq en Droogers is van 5 tot en met 7 januari 2016 een archeologische begeleiding (protocol opgraven) uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Dorpsstraat in Bleiswijk, gemeente Lansingerland.

Het onderzoek heeft enkele (funderings)resten opgeleverd, die dateren van vóór de voormalige school uit 1880. Het gaat om resten die te dateren zijn in de 17^e en 18^e eeuw. Het gaat om funderingsresten van baksteen en hout. Op basis van oud kaartmateriaal (kadastrale kaart van 1811-1832) gaat het om resten van twee panden met bijgebouwen. Aan de zuidzijde van het plangebied is een kuil en een sloot teruggevonden. De sloot is een perceelssloot uit vermoedelijk dezelfde periode. Deze staat niet op kaartmateriaal afgebeeld. De kuil dateert uit de 18^e eeuw. Het aangetroffen keramiek hierin geeft geen aanwijzing voor een hoge sociale status.

De resultaten waren vrij beperkt. Dit komt doordat de school de archeologische resten verstoord heeft en doordat vermoedelijk meer resten zich op een dieper niveau bevinden.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1.1. Onderzoekskader	5
1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek	6
1.3. Ligging van het plangebied.....	6
1.4. Werkwijze	7
2. VOORONDERZOEK.....	8
3. FYSISCHE GEOGRAFIE.....	11
3.1. Werkwijze	11
3.2. Beschrijving van de bodemopbouw	11
3.3. Interpretatie.....	11
4. SPOREN	13
4.1. Funderingsresten.....	13
4.1.1. <i>Uitbraaksleuf (S1)</i>	13
4.1.2. <i>Muurfunderingen (S2 en S3)</i>	14
4.1.3. <i>Houten funderingen</i>	15
4.1.4. <i>Zandlaag (S13)</i>	17
4.1.5. <i>Heipalen (S9-S12)</i>	17
4.2. Een kuil (S5)	17
4.3. Een sloot (S8)	17
5. VONDSTEN	18
6. OUD KAARTMATERIAAL.....	20
7. SYNTHESE	23
8. CONCLUSIE	24
9. BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN.....	25
LITERATUUR EN KAARTEN	26
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	27
BIJLAGEN	
1. Topografische kaart	
2. Periodentabel	
3. Overzichtskaart	
4. Allesporenkaart	
5. Sporenlijst	
6. Vondsten determinatielijst	
7. Sporenkaart op kadastrale minuut 1811-1832	

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Toponiem</i>	De Vluchtheuvel
<i>Onderzoekmeldingsnummer</i>	3981997100
<i>Plaats</i>	Bleiswijk
<i>Gemeente</i>	Lansingerland
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Bleiswijk C 2665 en 3175
<i>Provincie</i>	Zuid-Holland
<i>Coördinaten</i>	
<i>Centrum</i>	96250/447400
<i>Hoekpunten</i>	96192.96 / 447416.19 (nw) 96192.96/447416.19 (no) 96214.29/447379.98 (zw) 96208.81/447419.99 (zo)
<i>Oppervlakte plangebied</i>	2000 m ²
<i>Oppervlakte onderzoeksgebied</i>	735 m ²
<i>Onderzoekskader</i>	Bouwvergunning
<i>Opdrachtgever</i>	Aannemersbedrijf Van der Lecq en Droogers
<i>Uitvoerder</i>	IDDS Archeologie Contactpersoon: B.A. Corver Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-4028586 E-mail: bcorver@idss.nl
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Lansingerland Contactpersoon: mevr. P. Kloosterman Postbus 1 2650 AA Berkel en Rodenrijs Tel: 14010 E-mail: Petra.Kloosterman@lansingerland.nl
<i>Beheer en plaats van documentatie en vondsten</i>	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Zuid-Holland Kalkovenweg 23, 2401 LJ Alphen aan den Rijn
<i>Uitvoeringsperiode onderzoek</i>	Van 5 tot 7 januari 2016

1. Inleiding

1.1. Onderzoekskader

In opdracht van Aannemersbedrijf van der Lecq en Droogers heeft archeologisch onderzoeksbureau IDDS Archeologie van 5 tot en met 7 januari 2016 een archeologische begeleiding (protocol opgraven), uitgevoerd aan de Dorpsstraat, locatie Vluchtheuvel in Bleiswijk, gemeente Lansingerland. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande nieuwbouw (tien woningen en commerciële ruimte) op de locatie van het voormalig dorpsgebouw de Vluchtheuvel (Figuur 1). De diepte van de bodemverstoring die hierdoor optreedt is circa 1 m -mv. De kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden hierdoor verstoord dan wel vernietigd zullen worden. Vooronderzoek heeft namelijk aangetoond dat binnen het plangebied archeologische resten vanaf de Late Middeleeuwen kunnen voorkomen (Koekkelkoren en Moerman 2013).

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.3 (KNA; Centraal College van Deskundigen 2013) en conform het Programma van Eisen (PvE) dat voor dit onderzoek is opgesteld door IDDS Archeologie (Moerman en Corver 2015). Het veldwerk is uitgevoerd door B.A. Corver (sr. KNA-archeoloog en projectleider) en Y. Meijer (sr. KNA-archeoloog).

Deze rapportage bevat de resultaten van het onderzoek.

Figuur 1: Bouwplan (donkergrijs). Bron Kyk Architecten, Teknr. UO-002.

1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek

Het doel van de archeologische begeleiding (protocol opgraven) is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. Om de doelstelling te realiseren dient op de volgende onderzoeksvragen een antwoord te worden gegeven:

1. Hoe ziet de bodemopbouw er uit? In hoeverre is de bodem intact? Komt het overeen met de in het booronderzoek gestelde verwachting?
2. Is er sprake van één of meer behoudenswaardige vindplaatsen? Zo nee, wat is hiervoor de verklaring? Zo ja, beantwoord de onderstaande vragen:
3. Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?
4. Wat is de conservering en gaafheid van de vindplaats(-en)?
5. Wat is de fasering van de vindplaats(-en)?
6. Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?
7. Uit welke periode dateren de eventuele sporen?
8. Wat is de geologische context van de aangetroffen archeologische resten?
9. Hoe verhouden de aangetroffen resten zich tot de bekende vindplaatsen in de omgeving en tot wat historisch bekend is?

1.3. Ligging van het plangebied

De ligging van het onderzochte gebied, oftewel het plangebied, is weergegeven in bijlage 1. Het plangebied ligt aan de Dorpsstraat, in de oude kern van Bleiswijk, ter hoogte van huisnummer 87 en 89. De werkput bevindt zich niet direct langs de straat, maar 25 m hiervandaan. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in bijlage 3. Ten tijde van het veldonderzoek was het plangebied braakliggend (Figuur 2).

Figuur 2: Het plangebied aan de Dorpsstraat bij aanvang van het onderzoek.

1.4. Werkwijze

Het onderzoek bestond uit het begeleiden van het ontgraven van de funderingssleuven en een liftput (bijlage 4). Met een graafmachine met dichte, rechte bak is laagsgewijs ontgraven. Het gebied waar werd ontgraven lag bij aanvang van de begeleiding reeds circa 50 cm tot 80 cm lager dan het oorspronkelijke maaiveld. De ontgraving was hierdoor nog circa 15 cm (tot 2,11 m –NAP). Op de plek van de liftput is over een oppervlakte van circa 3 x 4 m, nog eens 80 cm dieper gegraven tot 2,90 m - NAP.

De ontgravingen zijn geregistreerd onder één werkputnummer (WP1). De breedte van de sleuven is circa 1,5 m, circa 75 cm aan beide kanten van heipalenrijen. Er is één vlak aangelegd. Dit vlak is opgeschoond, gefotografeerd en getekend met GPS. Vondsten zijn per vak en indien mogelijk per stratigrafische eenheid (laag of spoor) verzameld. De vlakken en de stort zijn afgezocht met de metaaldetector. De sporen in het vlak zijn, conform PvE, niet verder gecoupeerd, vanwege de einddiepte van de ontgraving op 2,11 m –NAP en 2,90 m –NAP in de liftput. Coupes zijn gefotografeerd en analoog getekend (schaal 1:20) en beschreven.

Op een aantal relevante plekken is een profielkolom opgeschoond (Bijlage 4, gefotografeerd en getekend (schaal 1:20).

2. Vooronderzoek

In januari 2013 is door IDDS een archeologisch bureauonderzoek en verkennende onderzoek door middel van boringen uitgevoerd (Koekkelkoren & Moerman 2013). Hieronder worden eerst beknopt de resultaten weergegeven, zoals deze zijn opgenomen in het PvE (Moerman & Corver 2015) en daarna volgen de resultaten van het vooronderzoek.

Historie

Bleiswijk wordt voor het eerst vermeld in de 12^e eeuw als een veenontginningsdorp. Daarbij is het merendeel van de bebouwing aangelegd als boerderijen van een cope-ontginning, waardoor de lintvorm van Bleiswijk is ontstaan (www.ovmb.nl). De ontginningen maakten het landschap tijdelijk geschikt voor landbouw, maar door inklinking werd het gebied natter en nog uitsluitend geschikt voor veeteelt. Vanaf de 14^e tot de 17^e eeuw werd op grote schaal turf gestoken rondom Bleiswijk, waardoor hele gebieden onder water kwamen te staan.

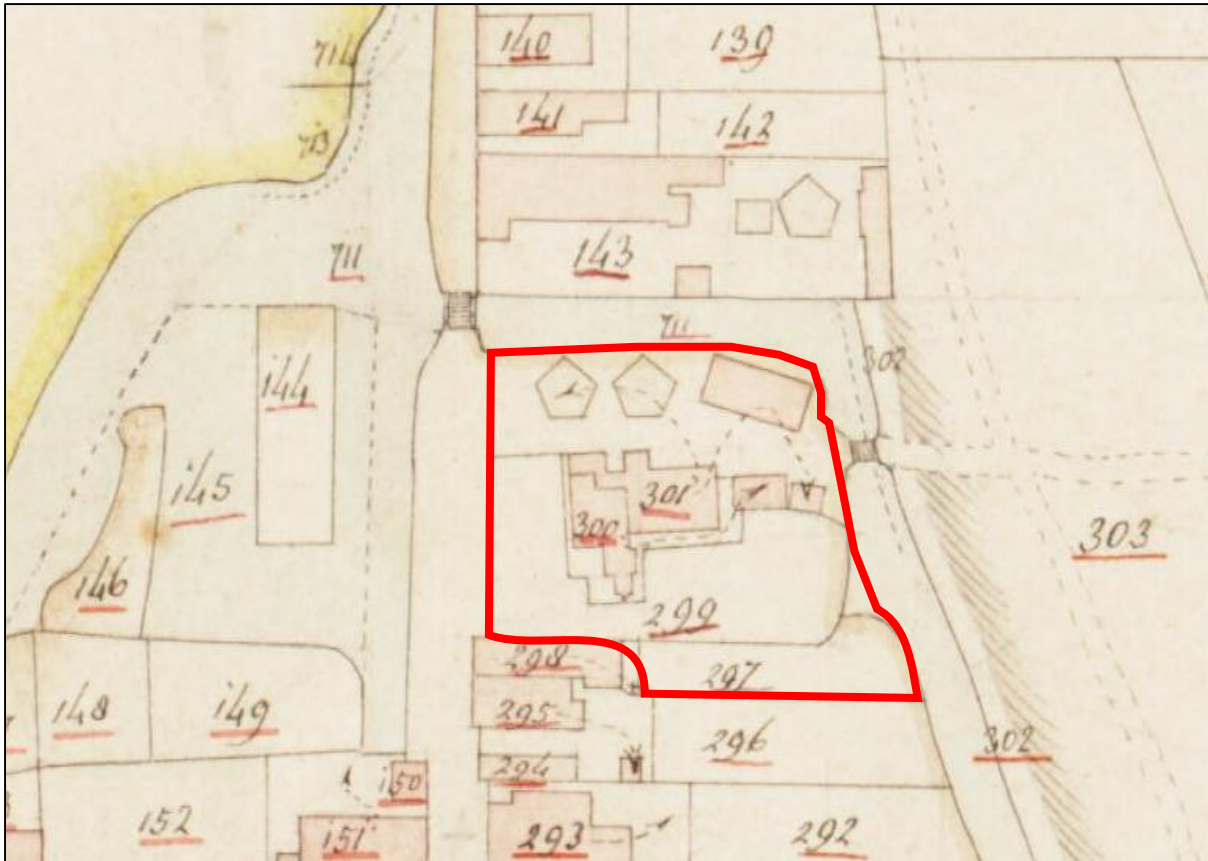
De oudste beschikbare kaart van Bleiswijk dateert uit 1611 (Floris Balthasar) waarop Bleyswyck staat aangegeven als een nederzetting met een kerk en bebouwing met tuinen langs een doorgaande weg, de Hoeckense wech. Het plangebied valt binnen deze historische kern van Bleiswijk en was waarschijnlijk in deze periode al (deels) bebouwd.

De gebieden rondom Bleiswijk zijn veenontginningsgebieden. De Hoeckense wech is de huidige Dorpsstraat en ligt op niet afgegraven veen.

In 1765 bestaat Bleiswijk uit een kerk met bebouwing langs de Dorpsstraat (kaart voor het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard door Dirk Smits). De bebouwing is omgeven door een wetering die een ovale vorm heeft. Deze wetering is in de 17^e of 18^e eeuw aangelegd, maar op basis van het beschikbare kaartmateriaal kan geen nauwkeurigere datering worden gegeven. De wetering is aangelegd voor de ontwatering van het gebied als gevolg van de veenontginning en inklinking. Het plangebied ligt tegen ten oosten van de Dorpsstraat en direct ten zuiden en westen van deze wetering. Er staat geen bebouwing in het plangebied aangegeven, maar de tekening is zeer schematisch, en daardoor niet zeer nauwkeurig.

Op de kadastrale kaart van 1811-32 staan percelen aangegeven met twee woningen met schuren en erf. De wetering bevindt zich ten oosten van het plangebied en ten oosten daarvan een dijk (perceel 302).

Figuur 3: Kadastrale kaart van 1811-32 met in het rood het plangebied. Bron: Bleiswijk, Zuid Holland, sectie C, blad 001 (invnr. 76).

In de 19^e en met name de 20^e eeuw is Bleiswijk verder uitgebreid buiten de wetering en is het uitgegroeid tot de huidige vorm. De meeste bebouwing in de kern dateert van omstreeks 1900. In het plangebied heeft een gebouw gestaan dat gebouwd is in 1880 en gesloopt in 2009. Oorspronkelijk was het een school met ernaast de woning van het schoolhoofd. In loop van de 20^e eeuw is het pand niet meer in gebruik als school. Er vond renovatie plaats en er kwam een uitbouw. Het werd vervolgens in gebruik genomen als cultureel centrum.

Figuur 4: Foto van het plangebied rond 1916 van de Gemeenteschool (Openbare Lagere School). Bron: Stadsarchief Rotterdam, BLEI-479 (Oudheidkundige Vereniging en Museum Bleiswijk).

Archeologie

Het vooronderzoek heeft in 2013 plaatsgevonden. Dit onderzoek heeft uitgewezen dat het plangebied is gelegen in de oude dorpskern van Bleiswijk, waar resten van oude bewoning aanwezig zijn. Het

eeuwenlange gebruik van het plangebied heeft sporen nagelaten in de ondergrond. In de boringen zijn waarschijnlijk resten van muren en funderingen en wellicht een put aangetroffen. De verstoringen als gevolg van de sloop van de Vluchtheuvel lijken beperkt. Het is daarom mogelijk om archeologische resten aan te treffen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd, met name in de historische ophooglaag (Koekkelkoren en Wilbers 2013) .

Buiten het plangebied zijn in het verleden ook enkele onderzoeken uitgevoerd. Deze worden op chronologische volgorde besproken:

Aan het Kranenburgplein, vrijwel direct ten zuiden van het plangebied, is door de Oudheidkundige Vereniging Bleiswijk bij een begeleiding aardewerk uit de Vroege en Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd aangetroffen, een vloer van kloostermoppen uit de Late Middeleeuwen en een fundering uit de Nieuwe tijd (waarneming 408504).

Door de Oudheidkundige Vereniging Bleiswijk is in 1998 aan de Dorpsstraat, circa 100-150 m ten zuiden van het plangebied een noodonderzoek gedaan van drie dagen, waarbij resten uit de Late Middeleeuwen tot de 19^e eeuw werden aangetroffen (onderzoeksmelding 4448).

Aan de Dorpsstraat, circa 35 m ten zuiden van het plangebied is verder een booronderzoek uitgevoerd in 2006, waarbij resten aardewerk uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd werden aangetroffen (onderzoeksmelding 15688, waarneming 404605). Er is een proefsleuvenonderzoek geadviseerd, welke datzelfde jaar nog is uitgevoerd (onderzoeksmelding 18408, waarneming 411861). De aangetroffen laatmiddeleeuwse resten werden waardevol geacht, waardoor een deel van het terrein nader onderzocht diende te worden, maar bij dat onderzoek werden geen waardevolle resten meer aangetroffen (onderzoeksmelding 24871, waarneming 413756).

Aan de Rembrandtlaan 43-45, circa 165 m ten westen van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd, waaruit bleek dat deze locatie buiten de historische kern van Bleiswijk lag en daarom geen vervolgonderzoek behoefde (onderzoeksmelding 31349). Wel is er een ophooglaag uit de Nieuwe tijd aangetroffen die kon worden gerelateerd aan een nabijgelegen boerderij.

Aan de Kerkstraat 6 is een booronderzoek uitgevoerd op circa 140 m ten zuidwesten van het plangebied (onderzoeksmelding 43893). Dit booronderzoek heeft uitgewezen dat er geen veraarde top van het veen aanwezig is en er geen archeologische indicatoren aanwezig waren die ouder waren dan de 20^e eeuw. Er was daarom geen nader onderzoek noodzakelijk.

3. Fysische geografie

3.1. Werkwijze

Onderin een deel van de sleuven is een drain aangelegd. Hierdoor zijn deze sleuven over een klein deel langs de putwand ca.10 cm dieper. Op deze plekken zijn profielen bestudeerd (bijlage 4). Ook is in de liftput een profiel gedocumenteerd (oostprofiel) en is voor een betere beeldvorming van de dieper gelegen bodemlagen een boring gezet.

3.2. Beschrijving van de bodemopbouw

Op basis van de gedocumenteerde profielen en resultaten opgedaan in de overige delen van werkput 1 is binnen het plangebied een uniforme bodemopbouw vastgesteld. In onderstaande paragraaf wordt deze opbouw beschreven.

Bij aankomst op de locatie bleek het plangebied tussen de 50 en 80 cm lager te liggen dan de omliggende percelen. Hierdoor is een deel van de oorspronkelijke bodemopbouw dus verdwenen. Aan de randen van het plangebied is nog wel een bodemopbouw waargenomen tot aan het maaiveld met bovenin een dikke laag repack (gebroken puin).

Het verlaagde maaiveld bestaat uit een donkergrijs, humeus zandpakket. Er zitten veel insluitsels in als baksteenresten, cementresten en kiezels. Dit pakket is circa 40 cm dik. In deze laag is het vlak aangelegd.

Hieronder bevindt zich een veenpakket. Ook dit pakket bevat vergelijkbare insluitsels. In het noordwesten van het plangebied is in de top van het veen een zandlaagje met vlekken aanwezig. Het veenpakket is later deels verstoord, zoals goed te zien is in het profiel in de liftschacht (Figuur 5).

Uit de boring blijkt dat onder het veenpakket met de insluitsels een ander veenpakket aanwezig is. De top van deze laag is veraard. Veraarding van veen ontstaat, doordat na ontginning de veengroei stopt en het veen door onder andere ploegen wordt blootgesteld aan lucht. Hierdoor vergaan de plantenresten en worden deze omgezet in humus.. De kleur van de veraarde top is zwart, hieronder bevindt zich het natuurlijke, bruine veen, dat minimaal 1,50 m dik is.

3.3. Interpretatie

De top van de bodemopbouw van het plangebied (nu afwezig) heeft bestaan uit repack. Na de sloop en verwijdering van de funderingen in 2009, is het terrein zeer waarschijnlijk geheel opgevuld met repack. Dit is namelijk nog aan de randen van de werkput waar te nemen en verondersteld mag worden dat dit ook ter plaatse van de werkput aanwezig is geweest.

Onder de repack bevindt zich een zand(-ophoog)laag met verstoringen. Deze laag bevindt zich direct onder de funderingszone / kruipruimtes van de voormalige bebouwing en kan dus goed funderingszand betreffen of anderszins verband houden met de oude bouwkuip van de school die in 1880 gebouwd is.

Hieronder bevindt zich een veenlaag, die gezien de insluitsels niet natuurlijk kan zijn. Het gaat hier dan ook zeer waarschijnlijk om een ophooglaag te dateren vóór 1880. De insluitsels in deze laag geven geen aanwijzingen voor nauwkeurige dateringen. Het gaat om baksteenpuin en cementresten. In deze laag is het vlak aangelegd en zijn de meeste sporen gevonden.

De laag hieronder bestaat uit natuurlijk veen met een veraarde top, het Hollandveen Laagpakket. De veraarde top duidt op een oud maaiveld. Onder de top zit het onveraarde veen, dat in de gehele omgeving van Bleiswijk aanwezig is geweest, maar momenteel alleen nog ter hoogte van de Dorpsstraat (en in het verlengde daarvan de Hoefweg) inclusief een strook van bebouwing hier langs. Dit toont aan dat de Dorpsstraat en de percelen daarvan zich op een restveendijk bevinden.

Figuur 5: Oostprofiel in de liftput. Duidelijk is dat de gehele rechterzijde verstoord is.

4. Sporen

In totaal zijn er verspreid over het plangebied vijftien sporen aangetroffen (bijlage 4). Het gaat met name om resten van oude funderingen (13 stuks) en daarnaast nog een kuil en een sloot. In dit hoofdstuk worden de sporen per categorie nader behandeld.

4.1. Funderingsresten

4.1.1. Uitbraaksleuf (S1)

In het noorden is een uitbraaksleuf aangetroffen (S1, Figuur 6). De uitbraaksleuf is rechthoekig en heeft een breedte van ruim 1 m. Het lijkt er op dat hier een muurfundering integraal verwijderd is. Het spoor heeft in ieder geval een lengte van 1,5 m en gaat buiten de werkput (funderingssleuf) verder. De exacte lengte is dus niet bekend. De uitbraaksleuf bestaat voornamelijk nog uit cementresten. Er is één baksteenrest aangetroffen en meegenomen, die te dateren is in de 18e eeuw (vondstnr. 3). Het spoor bevindt zich op 2,11 m –NAP, circa 60 cm –mv.

Figuur 6: Uitbraaksleuf S1 met witte contour geaccentueerd.

4.1.2. Muurfunderingen (S2 en S3)

Circa 6 m ten zuiden van S1 is een muurfundering aangetroffen (S2). Het gaat om een fundering met een omvang van 70 cm bij minimaal 45 cm. Het gaat feitelijk om twee muurfunderingen met een tweesteens breedte met daartussen een osendrop. Een osendrop is een smalle steeg tussen twee huizen om regenwater af te voeren in de tijd vóór de dakgoten. De oriëntatie is haaks op de Dorpsstraat; min of meer oostwest. De oostzijde is afgewerkt en betreft een eindstuk. Van de hoogte resteren nog twee baksteenlagen. De bakstenen zijn op een laag grijs zand met puinresten aangelegd. De bakstenen zijn geel en roze, meten 15 x 8 x 3,5 cm en zijn koud gelegd. Dergelijke bakstenen kunnen dateren in de 16^e tot 18^e eeuw.

Figuur 7: Muurfundering S2.

In het westen van het plangebied, richting de Dorpsstraat is in de oostelijke profielwand van de funderingssleuf een tweede bakstenen fundering aangetroffen (S3). Het betreft een afgewerkt (eind-) deel van tien baksteenlagen met een oriëntatie haaks op de Dorpsstraat, waarbij alleen de breedte van de fundering zichtbaar is. De opgemeten bakstenen hebben de afmeting van 19 x ? x 3,5 cm. De onderste vijf lagen zijn gestapeld, terwijl de bovenste vijf lagen met mortel gemetseld zijn. Mogelijk is voor de onderste lagen geen mortel gebruikt, omdat de ondergrond te vochtig was. Als dat het geval is, kan mortel niet uitharden en worden de onderste baksteenlagen gestapeld zonder mortel of cement.

De hoogte van tien baksteenlagen is gemeten en betreft 36 cm. Dit is niet hoog en wordt veroorzaakt doordat de onderste lagen geen mortel bevatten en zelfs wat verzakt lijken. De baksteenlagen zijn getrapt aangelegd (Figuur 8). De muur is op een zandlaagje van 5 cm gefundeerd. Op basis van de bakstenen is een datering in de 18^e tot 19^e eeuw aannemelijk.

Aan de zuidzijde van de muurfundering is een houten paaltje aanwezig. Deze heeft mogelijk te maken met de aanleg van de fundering.

Figuur 8: Fundering S3 met rechts een paaltje.

Van de derde muurfundering is slechts een klein deel aangetroffen (S15). Het bestaat uit gele en roze recente bakstenen.

4.1.3. Houten funderingen

De begeleiding heeft twee houten funderingen opgeleverd.

Iets ten zuiden van S3 is in de sleuf een planken fundering aangetroffen (spoor 4). De planken zijn 35 cm breed en 2,5 cm dik. De planken zijn tegen elkaar aan gelegd over een afstand van 1,80 m. In de planken zitten spijkers met vierkante schacht. Wat de spijkers bijeen hebben gehouden is niet duidelijk. Aan beide zijden van de sleuf gaat de fundering verder. Doordat de aanlegdiepte van de sleuf iets lager ligt is het deel van het hout in de sleuf(werkput) verwijderd. Het blijkt dat de planken een lengte hebben van circa 1,80 m. De fundering is dus vierkant, hetgeen pleit voor een fundering van een bakstenen of plavuizen vloer. Dit kan de vloer van een keuken of keldertje zijn. Het formaat van de vloer zegt helaas niets over het type huis. Na georeferering van de sporen op de kadasterkaart van 1811-1832 bevindt de vloer zich in het midden van het huis van perceel 301. Onder de fundering zijn geen andere sporen aangetroffen.

Het is onduidelijk of er een verband is tussen S3 en S4. Er zijn in ieder geval geen aanwijzingen voor.

Figuur 9: Houten fundering S4.

Het tweede spoor van hout is S14. Het is een lange houten balk. Het is onduidelijk of het daadwerkelijk een fundering betreft, aangezien er verder geen fysieke aanwijzingen zijn, die de balk in verband kunnen brengen met bijvoorbeeld palen of poeren. De locatie en ligging, in het verlengde van de andere funderingen, maken het echter wel aannemelijk.

4.1.4. Zandlaag (S13)

S13 is een grijze zandlaag op het veen. Deze heeft, net als het de funderingen, een oriëntatie gelijk aan de Dorpsstraat. Door deze oriëntatie en de ligging bij de overige sporen kan dit spoor geïnterpreteerd worden als funderingslaag. Dit zand kan de fundering betreffen van een houten plank of een muurfundering.

4.1.5. Heipalen (S9-S12)

S9 – S12 zijn houten heipalen, die subrecent zijn. Dergelijke houten palen komen met name in de 19^e en 20^e eeuw voor en kunnen daarom waarschijnlijk in verband worden gebracht met de oude school of de woning van het schoolhoofd.

4.2. Een kuil (S5)

In het zuidelijke deel is een kuil aangetroffen (S5). De kuil bestaat uit baksteenpuin, waartussen ook aardewerkresten aangetroffen zijn. Het aardewerk is te dateren tussen 1700 en 1800/1850. De exacte aard van de kuil is onbekend. Op basis van de datering en de gegevens van de oude kadasterkaart bevindt de kuil zich op het achtererf van het huis op perceel 298.

4.3. Een sloot (S8)

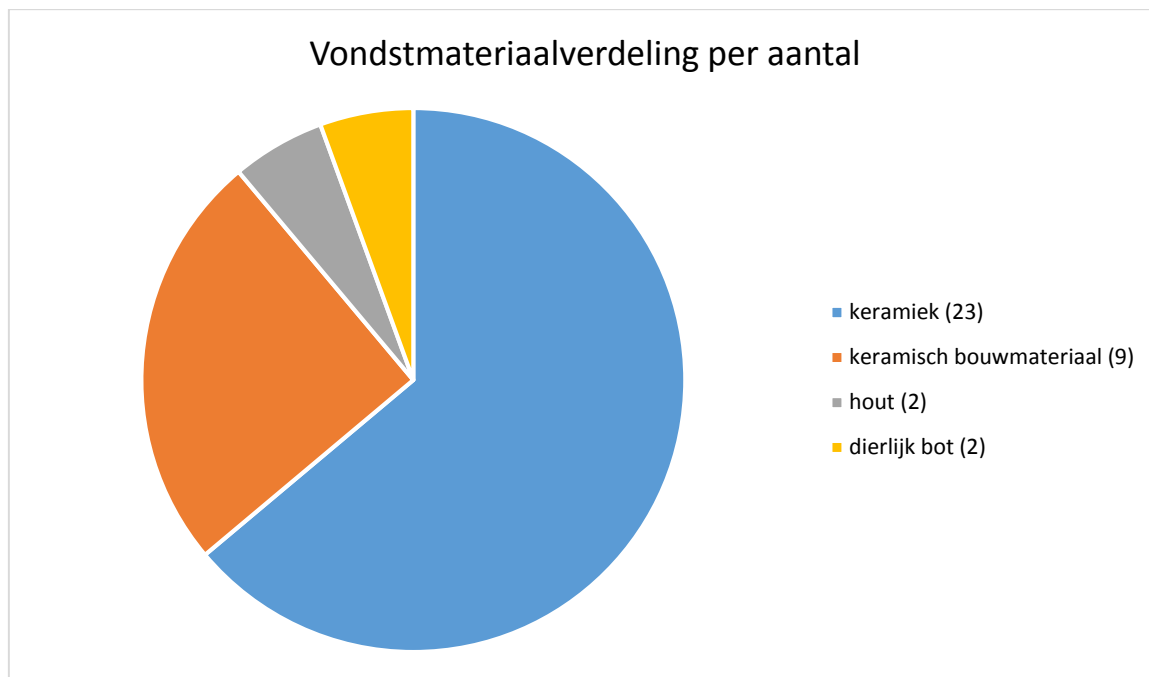
Tegen de zuidelijke grens van het plangebied is een deel van een sloot aangetroffen. De sloot heeft een oriëntatie haaks op de Dorpsstraat. Het bevindt zich min of meer op de huidige grens van twee percelen. Deze grens is ook duidelijk zichtbaar op de kaart van 1897 (Figuur 15) en de kadasterkaart van 1811-1832. De vulling bestaat uit bruin siltig zand. De noordgrens van de sloot is aangetroffen. Op de grens zijn enkele (perceel)paaltjes aangetroffen. Deze kunnen ook te maken hebben met oeverbeschoeiingen. De sloot is niet over de hele lengte aangetroffen, omdat het de top van de slootvulling betreft en hier iets dieper gegraven lijkt te zijn. Op basis van de locatie lijkt het hier om een perceelssloot te gaan.

Figuur 10: Het onderste deel van de foto betreft de perceelssloot.

5. Vondsten

In totaal zijn 36 vondsten aangetroffen. Het gaat om aardewerk, dierlijk bot, keramisch bouwmetaal en hout. Voor een determinatieoverzicht wordt verwezen naar bijlage 6. De helft van de vondsten is afkomstig van S1, S2 en S5 en de andere helft komt uit ophooglagen. Voor een overzicht van de vondsten wordt verwezen naar bijlage 6.

Figuur 11: Verdeling van de vondstcategorïen op soort per aantal (N=36).

Het merendeel betreft aardewerk. Al het aardewerk, op één pijpensteel na, betreft roodbakend aardewerk. Dit betreft het standaard gebruiksaardewerk, ofwel volksaardewerk, dat voorzien is van een laag loodglazuur (Figuur 12). Herleide objecten zijn pot, bord, kom of grape, en steelkom of kop. Dit aardewerk kan niet in verband worden gebracht met een hoge sociale status. Luxer aardewerk als majolica of porselein ontbreekt, net als geïmporteerd aardewerk. Al het aardewerk is te dateren in de Nieuwe tijd AB, tussen 1600 en 1850.

Figuur 12: Roodbakkend aardewerk uit 17^e en 18^e eeuw (vnr.1) en een faience tegel uit de 17^e eeuw (vnr. 6).

Het keramisch bouw materiaal is weinig in aantal, maar wel divers. Het gaat om resten baksteen, dakpan, vloertegel en (wand)tegel. Twee bakstenen zijn modern (20e eeuws), de overige dateren uit 1600 tot 1800. Deze bakstenen zijn klein en hebben een zacht tot matig hard baksel en komen van (voormalige) muren S1 en S2. Van S3, die zich in de putwand bevond kon geen baksteen worden meegenomen. De overige vondsten (dakpan en tegels) komen uit ophooglagen. Eén fragment is die van een faience wandtegeltje met een krijgsman er op en een spinnetjes als hoekmotief. Deze dateert in de 17e eeuw (Figuur 12).

De twee botvondsten zijn van een rund. Op de botten zijn geen slachtsporen aanwezig.

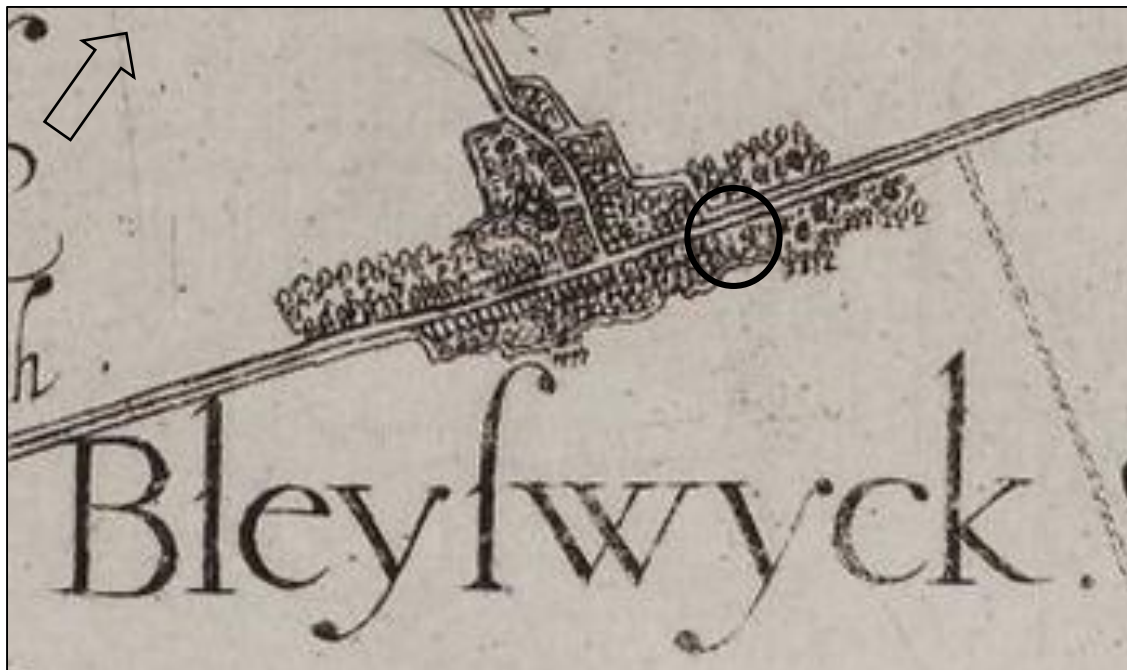
Twee houten paaltjes zijn afkomstig uit de liftput. Eén is recent, de ander is ouder. De recente is nog circa 50 cm lang en vierkantig aangepunt door zagen. De andere is kleiner (circa 26 cm) en meerkantig aangepunt door hakken met een bijl. De functie en datering van het hout kon niet achterhaald worden.

6. Oud kaartmateriaal

Het plotten van de resten op oude kaarten helpt bij het dateren en interpreteren van de sporen. In dit hoofdstuk worden de sporen geplot op verschillende oude kaarten beginnend bij de oudste en eindigend bij één van de recente kaarten. In het hierop volgende hoofdstuk vindt de interpretatie en synthese plaats.

Het beeld van het plangebied verandert op verschillende kaarten door de tijd heen. De kaart van Floris Balthasar uit 1611 laat zien dat de locatie van het plangebied in gebruik is genomen (

Figuur 13). De kaart laat Bleiswijk zien met huizen, bomen en wegen. De exacte invulling van het plangebied is op deze kaart onduidelijk, maar vermoedelijk gaat het om bebouwing. De kaart is te onduidelijk en onnauwkeurig om de aangetroffen sporen mee te relateren.

Figuur 13: Uitsnede van de kaart uit 1611 van Floris Balthasar. De zwarte pijl geeft het noorden aan, de cirkel de globale ligging van het plangebied.

De kadasterkaart van 1811-1832 is de oudste gedetailleerde kaart van het plangebied. In Figuur 14 is de kaart te zien met daarop de aangetroffen sporen geplot. Met uitzondering van de uitbraaksleuf bevinden de sporen (funderingen) zich ter plekke van bebouwing (woningen).

De kuil (S5) met aardewerk uit de 18^e eeuw bevindt zich op deze kaart op het perceel 297, dat mogelijk in de 18^e eeuw behoorde bij de bebouwing aan de straatkant.

De (hei)palen komen niet overeen met bebouwing of andere structuren.

Figuur 14: Sporen op de kadastrakaart van 1811-1832.

De topografische kaart uit 1897 laat vrijstaande panden zien in het plangebied (Figuur 15). Hoewel een groter gebied in gebruik is genomen, concentreert de bebouwing zich alleen langs wegen en soms direct daarachter. Het moet hier in ieder geval gaan om de school en de woning van het schoolhoofd. De kaart is niet gedetailleerd genoeg om de sporen er op te georefereren.

Figuur 15: Topografische kaart van 1897. Binnen het plangebied is de school en de woning van het schoolhoofd zichtbaar.

Op de topografische kaart van 2005 is te zien dat het plangebied dichter bebouwd is (Figuur 16). Er zijn aanbouwen en bijgebouwen. Met name het zuidelijke deel, het deel waar de (hei)palen aangetroffen zijn, is volgebouwd. Op de locatie is nu een cultureel centrum.

Figuur 16: Topografische kaart van 2005. Binnen het plangebied is een uitbreiding van de bebouwing zichtbaar.

7. Synthese

Met name aan de westzijde van de het plangebied zijn nog sporen aanwezig. Dat in het overige deel minder sporen zijn aangetroffen komt deels door latere verstoringen, zoals verstoringen als gevolg van de aanleg van de voormalige school. Daarnaast bevinden eventuele archeologische resten zich mogelijk dieper dan nu ontgraven is.

De resten bestaan uit een uitbraaksleuf, funderingsresten van baksteen, houten funderingen, een funderingszandlaagje, een kuil, een sloot en subrecente (20e eeuwse) houten heipalen. De funderingen liggen, inclusief een uitbraaksleuf, op één lijn. Deze resten kunnen hierdoor aan elkaar gerelateerd worden. De resten dateren allen, op basis van het vondstmateriaal en de spoorraad uit de Nieuwe tijd AB, voornamelijk 17e en 18e eeuw. De fundering met S3 lijkt een fasering te kennen. Op deze plek is dus sprake van herbouw op dezelfde plek in deze Nieuwe tijdse periode. Gezien de baksteensoort gaat het niet om resten van de voormalige school, maar moet het te maken hebben met de bebouwing daarvoor, zoals te zien is op de kadastrakaart van 1811-1832 (twee panden met bijgebouwen, Figuur 14).

Eén houten fundering is die van een vloer van circa 1,80 x 1,80 m, mogelijk een kelder- of keukenvloer.

Aan de zuidzijde van het plangebied is op de grens met het zuidelijke perceel een sloot aanwezig. Deze staat haaks op de Dorpsstraat. Deze sloot staat niet op oud kaartmateriaal afgebeeld. De perceelsgrens staat wel aangegeven. Verwacht mag worden dat de sloot vrij smal moet zijn geweest. Vondsten ontbreken in de sloot, maar het is aannemelijk dat deze behoort bij de voormalige 17^e en 18^e eeuwse bebouwing. De sloot aan de noordzijde van het plangebied, vandaag ook nog aanwezig, is wel op oudere kaarten zichtbaar, in ieder geval vanaf 1876 (topotijdreis.nl).

De houten heipalen zijn waarschijnlijk van de 20^e eeuwse aanbouwen of bijgebouwen van de school.

8. Conclusie

In opdracht van Aannemersbedrijf van der Lecq en Droogers is van 5 tot en met 7 januari 2016 een archeologische begeleiding (protocol opgraven) uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Dorpsstraat in Bleiswijk, gemeente Lansingerland.

Het onderzoek heeft enkele (funderings)resten opgeleverd, die dateren van vóór de voormalige school uit 1880. Het gaat om resten die te dateren zijn in de 17^e en 18^e eeuw. Het gaat om funderingsresten van baksteen en hout. Op basis van oud kaartmateriaal (kadastrale kaart van 1811-1832) gaat het om resten van twee panden met bijgebouwen. Aan de zuidzijde van het plangebied is een kuil en een sloot teruggevonden. De sloot is een perceelssloot uit vermoedelijk dezelfde periode. Deze staat niet op kaartmateriaal afgebeeld. De kuil dateert uit de 18^e eeuw. Het aangetroffen keramiek hier in geeft geen aanwijzing voor een hoge sociale status.

De archeologische begeleiding op de locatie Vluchtheuvel in Bleiswijk heeft slechts in beperkte mate resultaten opgeleverd. De archeologische resten zijn in de 19^e eeuw reeds verstoord of bevinden zich op een dieper niveau. Dit betekent dat in de toekomst de archeologische dubbelbestemming op het terrein gehandhaafd moet blijven; er kunnen zich immers nog steeds archeologische resten in de grond bevinden.

9. Beantwoording van de onderzoeksvragen

1. Hoe ziet de bodemopbouw er uit? In hoeverre is de bodem intact? Komt het overeen met de in het booronderzoek gestelde verwachting?

De top van de bovenste aangetroffen laag bestaat uit een donkergrijs, humeus zandpakket. Er zitten veel insluitsels in als baksteenresten, cementresten en kiezels. Dit pakket is circa 40 cm dik. Hieronder bevindt zich een veenpakket. Ook dit pakket bevat vergelijkbare insluitsels. In het noordwesten van het plangebied is in de top van het veen een zandlaagje met vlekken aanwezig. Zowel het zand als het veen betreft opgebrachte grond. De opgebrachte grond is later deels verstoord. Hieronder, op oorspronkelijk 90 tot 120 cm –mv en dieper, is minimaal 1,5 m dik Hollandveen aanwezig met een veraarde top.

2. Is er sprake van één of meer behoudenswaardige vindplaatsen? Zo nee, wat is hiervoor de verklaring? Zo ja, beantwoord de onderstaande vragen:

3. Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?

Binnen het plangebied zijn enkele funderingsresten aangetroffen van bebouwing uit de 17e en 18e eeuw. Deze zijn in het noordwesten van het plangebied aangetroffen. In het zuiden is een sloot en een kuil aangetroffen. In één geval is er sprake van herbouw en daarmee een fasering. De sporen zijn gering, maar de kwaliteit van de sporen is goed te noemen.

4. Wat is de conservering en gaafheid van de vindplaats(-en)?

De gaafheid en conservering van de vindplaats is matig. Delen van de bovengrond zijn verstoord in ieder geval door de voormalige bebouwing (school).

5. Wat is de fasering van de vindplaats(-en)?

Muurfundering S3 kent twee types baksteen en metselwerk. De onderste delen van de fundering is hergebruikt voor een nieuwe fundering. Dit is de enige aanwijzing voor een fasering binnen het plangebied. De dateringen liggen echter voor beide bouwfases in de Nieuwe tijd AB.

6. Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?

De vondsten dateren tussen de 17^e en 20^e eeuw. De nadruk ligt op de 17^e tot 18^e eeuw (NTAB). De vondsttypen zijn aardewerk, dierlijk bot en hout.

7. Uit welke periode dateren de eventuele sporen?

De sporen dateren uit de 17^e en 18^e eeuw.

8. Wat is de geologische context van de aangetroffen archeologische resten?

De resten bevinden zich in het veraarde veen en in en op de daarboven gelegen ophooglagen.

9. Hoe verhouden de aangetroffen resten zich tot de bekende vindplaatsen in de omgeving en tot wat historisch bekend is?

Elders aan de Dorpsstraat zijn tot nu toe resten aangetroffen daterend uit de Late-Middeleeuwen tot de 19^e eeuw. De resultaten van onderhavig onderzoek zijn een aanvulling op deze reeds bekende gegevens, maar te beperkt om verhoudingen te kunnen duiden.

Literatuur en kaarten

ANWB, 2005: *ANWB Topografische Atlas Zuid-Holland 1:25000*, Den Haag.

Centraal College van Deskundigen, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.3, Gouda.

Corver, B.A., 2016: *Plan van aanpak. Archeologische begeleiding (protocol proefsleuven). De Vluchtheuvel in Bleiswijk, gemeente Lansingerland*, Noordwijk (intern rapport, IDDS Archeologie).

Koekkelkoren, A.M.H.C. & S. Moerman, 2013: *Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend veldonderzoek, verkennende fase: De Vluchtheuvel, Bleiswijk, gemeente Lansingerland*, Noordwijk (IDDS Archeologie rapport 1498).

Moerman, S. & B.A. Corver, 2016: *Programma van Eisen. De Vluchtheuvel in Bleiswijk, gemeente Lansingerland*, Noordwijk (IDDS Archeologie).

Lijst van afkortingen en begrippen

Afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
AMZ	Archeologische Monumentenzorg
Archis	Archeologisch Informatie Systeem
ASB	Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode
AWN	Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland
BP	Before Present (Present = 1950)
GHG	Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
GLG	Gemiddeld Laagste Grondwaterstand
GPS	<i>Global Positioning System</i>
indet	ondetermineerbaar
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Verklarende woordenlijst

¹⁴ C-datering	(ook wel C ¹⁴ - of C ¹⁴ -datering) Bepaling van gehalte aan radioactieve koolstof ¹⁴ C van organisch materiaal (hout, houtskool, veen, schelpen e.d.) waaruit de ¹⁴ C-ouderdom kan worden afgeleid. Deze ouderdom wordt opgegeven in jaren vóór 1950 na Chr. (jaren BP) met daaraan toegevoegd de aan de meting verbonden mogelijke afwijking (standaarddeviatie)
Allerød tijd	Korte, relatief warme periode uit het Laat-Glaciaal (Weichselien), ca. 11.800-11.000 jaar geleden
antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen veroorzaakt/gemaakt)
ARCHIS-melding	Elke melding bij het centraal informatiesysteem (ARCHIS)
artefact	Alle door de mens vervaardigde of gebruikte voorwerpen
bioturbatie	Verstoring van de oorspronkelijke bodemstructuur en/of transport van materiaal door plantengroei en dierenactiviteiten
Bølling tijd	Korte, relatief warme periode uit het Laat-Glaciaal (Weichselien), ca. 13.500-12.000 jaar geleden
Boreaal	Tijdvak, onderafdeling van het Holoceen, gekarakteriseerd door een gematigd en continentaal klimaat en een bebost landschap gedomineerd door loofbomen (datering ca. 6800-5500 voor Chr.)
buitendijks	Gronden die aan de rivierzijde van een dijk liggen. In het buitendijkse gebied liggen de uiterwaarden
castellum	Romeins legerkamp
conservering	Mate waarin grondsporen, anorganische en organische archeologische resten bewaard zijn
couperen	Het maken van één of meer verticale doorsneden door een spoor of laag om de aard, diepte, vullingen, vorm en relaties met andere fenomenen vast te stellen
crematie	Begraving met gecremeerd menselijk bot
crevasse	Doorbraakgeul door een oeverwal
cultuurdek	30 tot 50 cm dikke cultuurlaag, soms opgebracht (vergelijkbaar met een es, maar minder dik), soms ontstaan door diepploegen
dagzomen	Aan de oppervlakte komen, zichtbaar worden van gesteenten (met inbegrip van zand, klei, etc.)
debiet	Het aantal m ³ water dat op een bepaald punt in een rivier per seconde passeert
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Formatie van Bostel).
Dryas	Laatste gedeelte van het Laat-Weichselien, ca. 20.000-10.000 jaar geleden
Edelmanboor	Een handboor voor bodemonderzoek

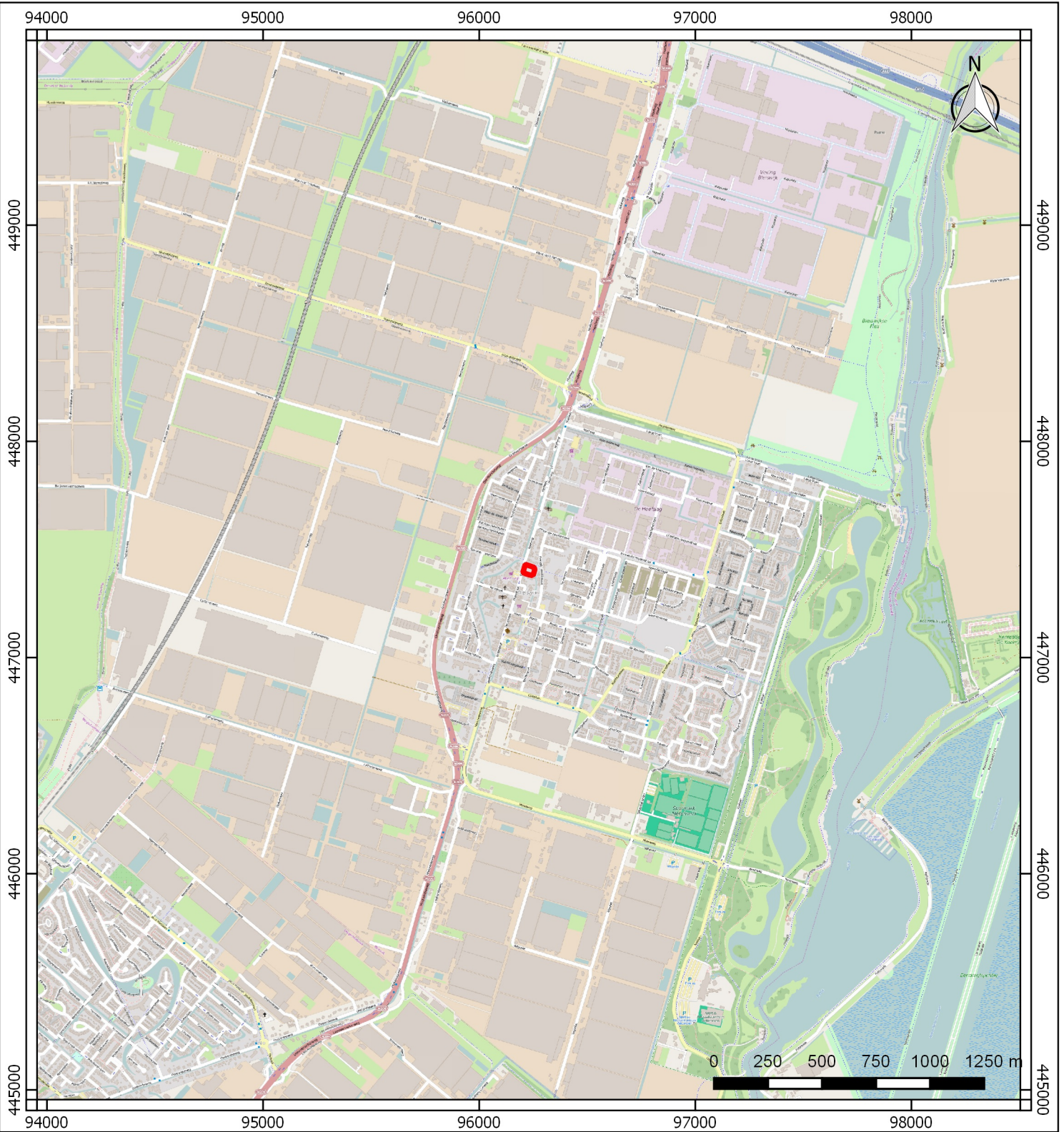
Eemien	Interglaciaal tussen Saalien en Weichselien (resp. voorlaatste en laatste glaciaal), ca. 130.000-120.000 jaar geleden
enkeerdgronden	Dikke laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen die ontwikkeld is op zandgrond onder invloed van de mens; worden veelal aangetroffen op grote akkergronden
eolisch	Door de wind gevormd, afgezet
estuarien	Afgezet in een estuarium
estuarium	In inham aan de kust waarin met name het getijde grote invloed uitoefent op het landschap, bijvoorbeeld de Westerschelde
fluviatiel	Door rivieren gevormd, afgezet
fluvioglaciaal	Door smeltwater (afkomstig van gletsjers) afgezet
fluvioperiglaciaal	Door stromend water onder periglaciale omstandigheden afgezet
gaafheid	Mate van (fysieke) verstoring van de bodem, zowel in verticale zin (diepte) als in horizontale zin (omvang)
grondmorene	Het door het landijs aangevoerde en na afsmelten achtergebleven mengsel van leem, zand en stenen. De afzetting wordt vaak aangeduid als keileem
havezate	Ridderlijk goed of kasteel in de oostelijke provincies
Haakwal	zie <i>Spits</i>
Hollandveen	Holocene formatie, ontstaan tussen 3500 en 1500 voor Chr.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak dat nog steeds voortduurt (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar voor Chr.)
horizont	Kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humeus	Organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
ijzeroer	IJzeroxydehydrataat, een ijzererts dat vooral in vlakke landstreken, in dalen en moerassige gebieden op geringe diepte voorkomt
in situ	Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren
inhumatie	Begraving met niet gecremeerd menselijk bot
interstadiaal	Een warmere periode tijdens een glaciaal
kom	Laag gebied waar na overstroming van een rivier vaak water blijft staan en klei kan bezinken
kreek	waterweg waarbij het water vanuit zee of rivier onder invloed van het getijde in en uitstroomt
kronkelwaard	Deel van een stroomgebied omgeven – en grotendeels opgebouwd – door een meander
kwel	Door hydrostatische druk aan het oppervlakte treden van grondwater
kwelder	zie <i>schor</i>
laag	Een vervolgbare grondeenheid die op archeologische of geologische gronden als eenheid wordt onderscheiden
leem	Grondsoort die wordt gekenmerkt door een samenstelling van meer dan 50% silt, minder dan 50% zand en minder dan 25% klei
limes	Grens (meer in het bijzonder de noordgrens van het Romeinse rijk)
lithologie	Wetenschap die zich bezighoudt met de beschrijving en het ontstaan van de sedimentaire gesteenten
löss	Eolisch (=wind-)a afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 Fm
lutum	Kleideeltjes kleiner dan 0,002 mm
meander	Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (genoemd naar de Meander in Klein Azië, thans Menderes)
meanderen	(van rivieren of beken) Zich bochtig door het landschap slingeren
motte	Type laat-middeleeuws kasteel (vaak een ronde burcht met toren) waarvoor het kenmerkend is dat het is geplaatst op een meestal kleine, kunstmatige verhoging
oeverafzetting	Rug langs een rivier, bestaande uit overwegend kleiafzettingen
oeverwal	Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het grovere materiaal het eerst bezinkt

OSL-datering	dateringsmethode waarmee op grond van energieverval kan worden bepaald wanneer een fragment kwarts (zand) voor het laatst heeft blootgestaan aan direct zonlicht
oxidatie	Reactie met zuurstof (roesten/corrosie bij metalen; 'verbranding' bij veen)
palynologie	Zie <i>pollenanalyse</i>
plaggendek	Oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht
plangebied	gebied waarbinnen de realisering van de planvorming het bodemarchief kan bedreigen
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.)
Pleniglaciaal	Koudste periode van de laatste IJstijd, het Weichselien, ca. 20.000-13.000 jaar geleden
podzol	Bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van amorfe humus en ijzer wordt podzolering genoemd
poeren	Cilindrische betonnen funderingen onder iedere paal van een kas. In de meeste gevallen ongeveer 30 cm in diameter en 50 cm diep. Bij belangrijke steunpunten tot ongeveer 80 cm in diameter en 120 cm diep
pollenanalyse	De bestudering van fossiele stuifmeelkorrels en sporen waardoor een beeld van de vegetatiegeschiedenis gevormd kan worden. Uit de vegetatiegeschiedenis kan het klimaat worden gereconstrueerd
potstal	Uitgediepte veestal
Prehistorie	Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven
redoute	Kleine veldschans (die alleen uitspringende en geen inspringende hoeken heeft)
rivierduin	Door verstuiving uit een riviervlakte hierlangs ontstaan duin (in Nederland meestal Weichselien of Vroeg Holoceen van ouderdom)
Saalien	Voorlaatste ijstijd, waarin het landijs tot in Nederland doordrong (vorming stuwwallen), ca. 200.000-130.000 jaar geleden
schor	zandgrond in een getijdenwater; staat alleen onder water bij zeer hoog tij, begroeid
silt	Zeer fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm
site	plaats waar in het verleden menselijke activiteit heeft plaatsgevonden
slak	steenachtig afval van metaal- of aardewerkproductie
slik	zandgrond in een getijdenwater; staat onder water bij vloed en valt droog bij eb, kwelder onbegroeid; wad
solifluctie	Het hellingafwaarts bewegen van met water verzadigd verweringsmateriaal, o.a. bij permafrost (een permanent bevroren ondergrond)
spieker	Op palen geplaatst opslaghuisje
spits	een langgerekte zandrug die in de richting van de algemene zeestromingen uitgroeit in de monding van een estuarium
strandvlakte	groot vlak zandig gebied tussen twee strandwallen
strandwal	langs de kust gevormde langgerekte zandrug die uitsteekt boven het gemiddelde hoogwaterniveau; geeft in Nederland de oude ligging van de kustlijn weer
strang	Met water gevulde, van de hoofdstroom afgesneden-'dode'- meander
stratigrafie	Opeenvolging van lagen in de bodem
stratigrafisch	De ligging der lagen betreffend
stroomgordel	Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaard-afzettingen, al dan niet met restgeul(en).
stroomrug	Oude riviergeul die zodanig is opgehoogd met zandige afzettingen dat de rivier een nieuwe loop heeft gekregen; blijven door inklinking van de komgebieden als een rij in het landschap liggen

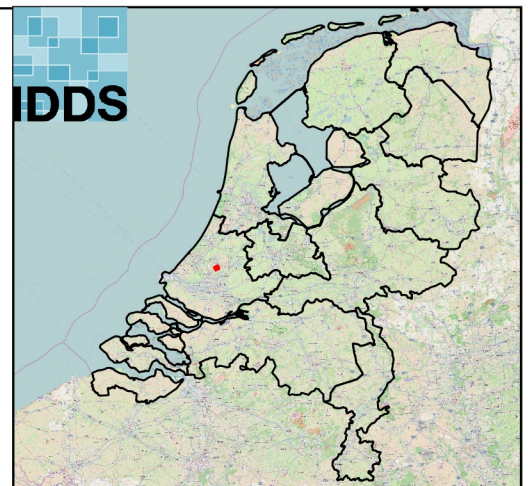
structuur	Meerdere met elkaar in ruimte, tijd en functioneel opzicht samenhangende sporen
stuwwal	Door de druk van het landijs in het Saalien opgedrukte rug van scheefgestelde preglaciale sedimenten
terras (rivier-) vaaggronden	Door een rivier verlaten en daarna versneden dalbodem Minerale gronden zonder duidelijke podzol-B-horizont, zonder briklaag en zonder minerale eerdlaag
verbruining vicus	Proces van bodemvorming waarbij de bodem egaal (roest)bruin van kleur wordt Een burgerlijke nederzetting uit de Romeinse tijd met een stedelijk karakter maar zonder stadsrechten
vindplaats Weichselien	Ruimtelijk begrensd gebied waarbinnen zich archeologische informatie bevindt Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden
zavel zeldzaamheid	Grondsoort die tussen 8 en 25% lutum (kleideeltjes kleiner dan 0,002 mm) bevat Mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied

Bijlage 1. Topografische kaart

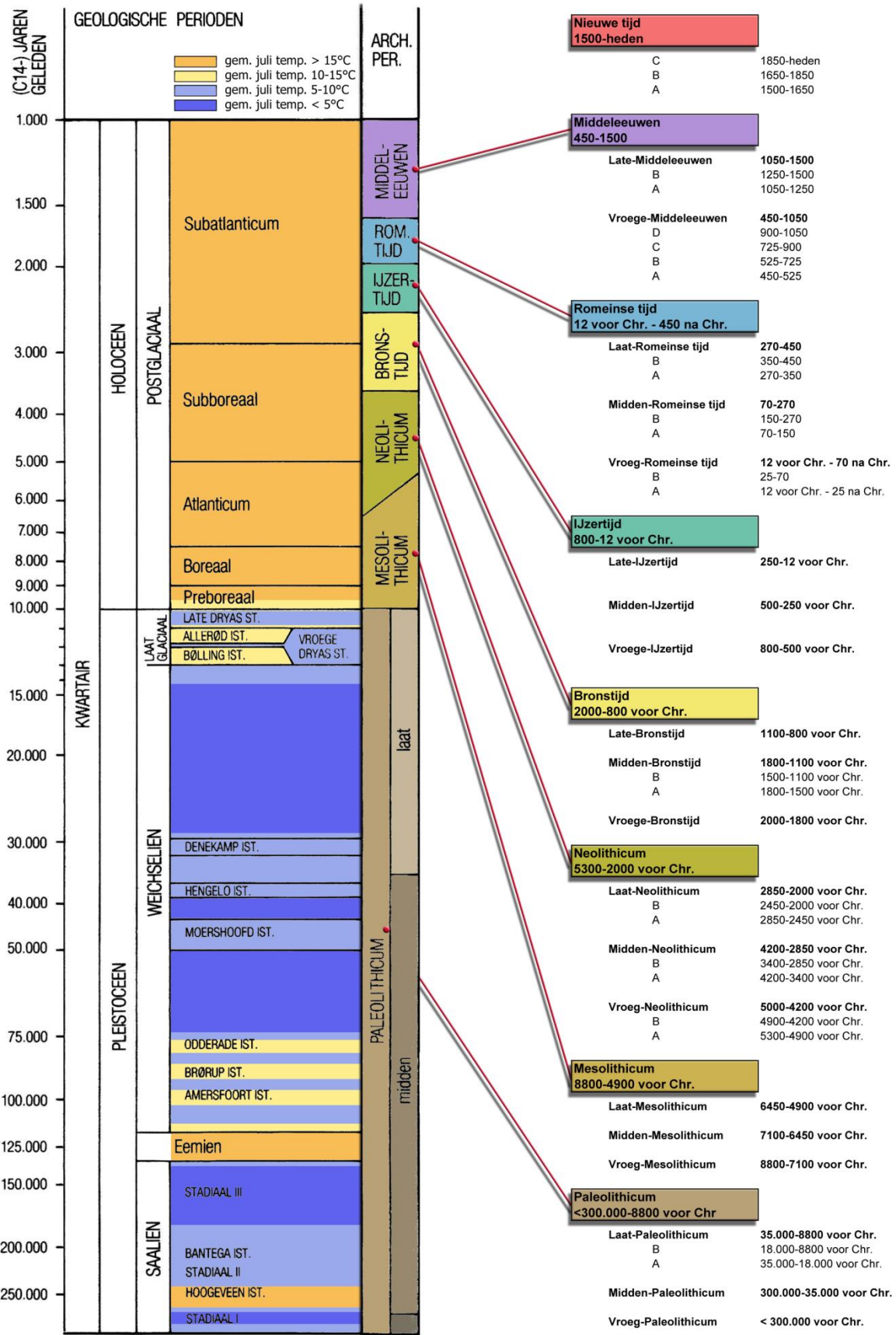
Legenda

 Plangebied

Bijlage 2: Periodentabel

Bijlage 3. Locatiekaart

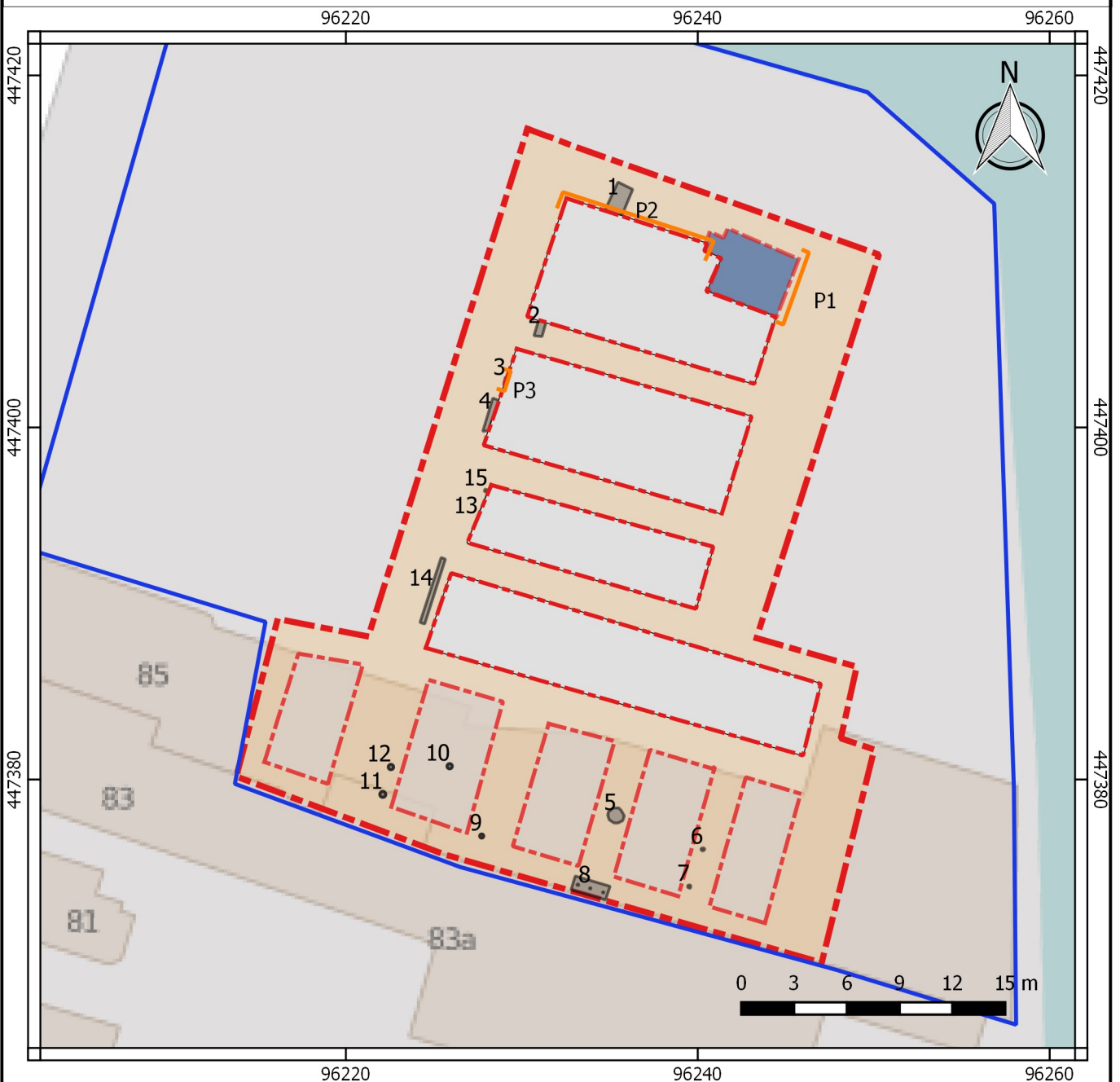

Legenda

 Plangebied

Bijlage 4. Allesporenkaart werkput 1.

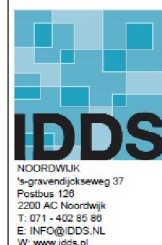
Legenda

- plangebied
- werkputgrens
- sporen met spoornr.
- profielen
- liftput

IDDs Archeologie

Projectnaam: De Vluchtheuvel, Bleiswijk
 Projectnummer: 46901015
 OMnr: 3981997100
 Projectleider: BCO
 Getekend door: BCO
 Schaal: 1:350
 Datum: 20-4-2016

- Ruimte & Ontwikkeling
- Milieu
  - Archeologie
  - Explosieven
  - Ecologie
  - Water
  - Asbest
  - Cultuurtechniek
  - Bouw
  - Infra

Bijlage 5: Sporenlijst

SPOREN

Basis			Beschrijving		Beschrijving vulling/segment					gecoupeerd	coupevorm	vervallen	Spoorrelaties			Afmetingen			datum	database	Opmerking	
WP	vlak	Spoor	Interpretatie, spoor aard, vullings aard	Vorm	vulling nr.	seg nr.	kleur	textuur	in sluitsels / org. stof (grootte / aantal etc.)				Jonger dan	Ouder dan	Gelijk aan	Diepte spoor (cm)	Bovenkant t.o.v. NAP (m)	Lengte (cm)				Breedte (cm)
1	1	1	uitbraaksleuf	rechthoekig	1		grijs, oranje	puin		☐		☐				10	-2,11	150+	110	5-jan	☐	
1	1	2	muurfundering	rechthoekig	1		geel en roze	baksteen		☐	rechthoekig	☐					-2,40	70	45	5-jan	☐	2 lagen op grijs zand en puin (15x8x3,5 cm)
1	1	3	muurfundering	rechthoekig	1		oranje	baksteen		☐	rechthoekig	☐				36	-2,16	indet	indet	6-jan	☐	10 lagen met kalkmortel, op zand (19 x?x3,5 cm)
1	1	4	houten fundering	rechthoekig	1		licht bruin	hout		☐	rechthoekig	☐					-2,3	180	35	6-jan	☐	fundering van vloer, met vierkante spijkers
1	1	5	kuil	ovaal	1		bruin	aardewerk		☐		☐					-2,16	70	50	6-jan	☐	
1	1	6	paal	rond	1		bruin	hout		☐		☐					-2,18	4	4	6-jan	☐	
1	1	7	paal	rond	1		bruin	hout		☐		☐					-2,15	5	4	6-jan	☐	
1	1	8	sloot	lineair	1		bruin	Zs3	hout	☐		☐					-2,43	200+	115	6-jan	☐	met palen
1	1	9	heipaal	rond	1		bruin	hout		☐		☐					-2,28	20	20	7-jan	☐	diameter 30 cm
1	1	10	(hei)paal	rond	1		bruin	hout		☐		☐					-2,52	9	8	7-jan	☐	
1	1	11	heipaal	rond	1		bruin	hout		☐		☐					-2,57	20	20	7-jan	☐	grenen
1	1	12	heipaal	rond	1		bruin	hout		☐		☐					-2,23	20	20	7-jan	☐	grenen
1	1	13	laag	lineair	1		grijs	zand		☐		☐					-2,37	indet	indet	7-jan	☐	op veen
1	1	14	balk	lineair	1		bruin	hout		☐		☐					-2,1	130	5	7-jan	☐	zandlaag, fundering
1	1	15	muurfundering	rechthoekig	1		roze, geel	baksteen		☐		☐					-2,58	20	10	7-jan	☐	

Bijlage 6: Vondsten determinatielijst

Determinatielijst vondstmateriaal

vondstnr	werkput	spoor	vlak	datum vondst	gewicht (gr)	codering (ABR)	bakseltype	vorm	Rand	Bodem	Wand	Gruis	compleet	aantal	kleur	versiering	glazuur	plaats glazuur	daterings code	datering	opmerkingen
1	1		2	5-jan	23	KER	roodbakkend				1			1	oranje		loodglazuur	uit	NTAB	1600-1750	glazuur buitenzijde verweerd
1	1		2	5-jan	167	KER	roodbakkend	pot		1				1	oranje	standing	loodglazuur	in	NTB	1750-1850	
1	1		2	5-jan	93	KER	roodbakkend	bord			1			1	oranje		loodglazuur	in	NTAB	1600-1750	gebruikssporen, krassen
1	1		2	5-jan	119	KER	roodbakkend	kom/grape	1		2			3	oranje	dekselgeulrand	loodglazuur	in en uit	NTB	1700-1800	
1	1		2	5-jan	59	KER	roodbakkend	indet			3			3	oranje		loodglazuur	in en uit	NTB	1700-1800	streepindrukken
1	1		2	5-jan	4,4	KBM	roodbakkend	baksteen	1				1	2	roze				NTC	1950-2000	21x9,5x5 cm +cement/pleister
1	1		2	5-jan	1130	HT	gezaagd	paal	1					1	bruin				indet		vierkante punt 27 cm. Totaal 50 cm, diam. 6
1	1		2	5-jan	200	HT	gehakt	paal	1					1	bruin				indet		aangepunt, 9 cm. Totaal 26 cm, diam, 3,5 cm.
2	1		1	5-jan	700	ODB	tibia	rund					1	1	bruin				indet		scheenbeen links, ca. 3,5 jr. oud
2	1		1	5-jan	370	ODB	humerus	rund	1					1	bruin				indet		opperarmbeen links, min. 2 jr. oud
2	1		1	5-jan	33	KER	roodbakkend	indet	1					1	oranje		loodglazuur	in en uit	NT	1700-1850	
3	1	1	1	5-jan	825	KBM	roodbakkend	baksteen			1			1	roze				NTB	1700-1800	matig hard baksel, ?x10x4 cm, vak 10-20 m
4	1	2	1	5-jan	53	KER	roodbakkend	deksel	1					1	oranje		loodglazuur	in	NTAB	1600-1750	
4	1	2	1	5-jan	673	KBM	roodbakkend	baksteen					1	1	geel/oranje				NTAB	1600-1750	15,5x7,5x3,5 cm
4	1	2	1	5-jan	656	KBM	roodbakkend	baksteen					1	1	oranje/bruin				NTAB	1600-1750	15,5x7,5x3,5 cm
5	1		1	6-jan	53,5	KER	roodbakkend	steelkom/kop			1			1	oranje	slib	loodglazuur	in en uit	NTB	1650-1800	profiel 1
6	1		1	6-jan	141	KBM	faience	tegel	1					1	wit	koblatoxide, spin hoekmotief	tinglazuur	uit	NTB	1650-1700	figuurdecor: krijgsman, dikte 1 cm
6	1		1	6-jan	186	KBM	roodbakkend	dakpan	1					1	oranje				NTB	1700-1850	
6	1		1	6-jan	190	KBM	roodbakkend	vloertegel	1					1	oranje				NTB	1700-1850	dikte 2,5 cm.
6	1		1	6-jan	194	KER	roodbakkend	indet			2			2	oranje		loodglazuur	in	NTB	1700-1800	
6	1		1	6-jan	60	KBM	roodbakkend	baksteen			1			1	bruin				NTB	1700-1800	zacht baksel, dikte 3,5 mm
6	1		1	6-jan	1	KER	pijpaarde	pijp			1			1	witgrijs				NTB	1700-1850	steel
6	1		1	6-jan	17	KER	roodbakkend	indet			2			2	oranje	mangaanoxide uit	loodglazuur		NTB	1750-1850	
6	1		1	6-jan	298	KER	roodbakkend	pot	1		5			6	oranje		loodglazuur	in en uit	NTB	1750-1850	